

Mirseýit Soltangaliýew

Category: Kitapcy, Taryhy şahslar

написано kitapcy | 22 января, 2025

Mirseýit Soltangaliýew MIRSEÝIT SOLTANGALIÝEW



Mirseýit Soltangaliýew, Orta Aziýadaky türki halklary birleşdirip, sosialist we bitewi Türküstan döwletini gurmak islän tatar lideri we ideology, halkara kommunizmiň işläp düzüjilerinden biridir.

Mirseýit Soltangaliýew 1892-nji ýylyň 13-nji iýulynda Başgyrdystanyň Elimbetowa diýen ýerinde dogulýar. Mirseýit Soltangaliýewiň "bolşewizmiň musulmanlar tarapyndan kabul edilmegi üçin başgaça usullara ýüz urulmalydygy" baradaky garaýyşlary W.I.Leniniň ünsüni çekdi. Emma Leniniň aradan çykmagy bilen SSSR-iň Kommunistik partiýasy Mirseýit Soltangaliýewe duşmançylykly göz bilen garap başlady. Oňa degişli köp maglumatlaryň arhiwlerde gizlenip saklanýandygy üçin halk köpçüliginiň arasynda tanalyp durlanok.

Mirseýit Soltangaliýew Oktýabr rewolýusiýasyny amala aşyran W.I.Lenin, I.W.Stalin, L.Troskiý ýaly esasy dört adamyň biridi. Başlangyç bilimi kakasyndan alan M.Soltangaliýew Kazandaky Tatar pedagogiki institutyna okuwa girýär we soňra mugallymlyk edýär, Ufanyň şäher kitaphanasynda işleýär. Dürli gazetlerde işleýär. Şol aralykda Bakuwa giden M.Soltangaliýew Azerbaýjan Milli hereketine goşulýar.

1917-nji ýylda Musulman Kommunist partiýasyna kabul edilýär. Az wagtyň içinde partiýada sözi geçginli adamlaryň birine öwrülýär. Russiýada graždanlyk urşy döwründe Gyzył Goşunyň hataryndaky türki halklaryň wekillerini Rus patyşasyna garşy göreşmäge çagyrdy.



1918-nji ýylda Mollanur Wahydowyň Çehoslawakiýa Legiony tarapyndan öldürilmegi bilen goşunyň içinde ýeke-täk adam bolup galdy. M.Soltangaliýew goşunyň içinde musulmanlar bilen baglanyşykly meseleleri çözmekligi öz üstüne alýardy. Aýratynam Kommunist partiýanyň esasy adamlarynyň biri bolmagy we rewolýusiýada möhüm rol oýnamagy başarypdy. 1923-nji ýylda

birinji gezek tussag edilende rewolýusiýa eden hyzmatlary üçin tussaglykdan boşadylypdy. Bolşewikleriň graždanlyk urşundan üstünlik bilen çykmagyndan soňra, aýratynam Leniniň saglygynyň ýaramazlaşmagy bilen rus ýolbaşçylaryň arasynda häkimiýet üçin özara göreş başlandy. I.W.Stalin bu göreşi gazanmagy başardy. I.W.Stalin bu göreşde M.Soltangaliýewi özüniň esasy bäsdeşi hasap edýärdi. Çünki M.Soltangaliýewiň Orta Aziýadaky türk halklary yzyna düşürip bilmek we SSSR-den aýry özbaşdak beýik Türküstan döwletini gurmak ähtimallygy bardy. M.Soltangaliýewiň Staliniň häkimiýetine garşy çykmagy bilen ikinji bir gozgalaň döremegine getirip bilmek mümkinçiligi bardy. Bu ýagdaý bolsa M.Soltangaliýewiň antirewolýusioner, buržuaz-milletçi bahanalar bilen aýyplanmagyna sebäp boldy. 1940-njy ýylyň 28-nji ýanwarynda ýylda repressiýanyň dowamynda Staliniň görkezmesi bilen KGB tarapyndan Lefortowo türmesinde atylyp öldürilýär.

1990-njy ýylyň 30-njy iýunynda SSSR-iň Ýokary Sudunyň karary KGB-niň M.Soltangaliýewe ýöňkän töhmetleriniň bütinleý galpdygyny we onuň bigünädigini ykrar etdi. Taryhy şahslar